

НАУЧНО СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Николай Георгиев Атанасов

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (Социално дело)“

На тема „Възможности за усъвършенстване на пенсионноосигурителната защита на учителите в България“

Автор : Мартин Емилов Маринов

I. Общо представяне на дисертационния труд.

1. Предмет на дисертационния труд.

Предлаганата за защита дисертация има за предмет на изследване една от професионалните пенсионни схеми – тази на учителите в България. Пенсионното осигуряване и пенсионната защита на учителите у нас и по света има продължителна история. Главна предпоставка, която предопределя този процес е осъзната от обществото и безспорна за изследователите особена значимост на учителската професия. Тази роля на учителския труд може да бъде материализирана чрез положителните ѝ ефекти върху изграждането на човешкия капитал и качеството на трудовите ресурси. Това е и главната задача на дисертационното изследване, да се обоснове механизъм за по-справедливо определяне на пенсиите на учителите у нас, при така действащия осигурителен модел. В тази връзка авторът предлага специален коефициент, отчитащ мултипликативното влияние на няколко значими от гледна точка на външните положителни ефекти на учителския труд фактори – размера на работните заплати по икономически дейности, средната работна заплата в страната, делът на заетите със средно и висше образование и делът на създадената брутна добавена стойност спрямо общите за националното стопанство.

2. Обем и структура на дисертационния труд.

Дисертацията е в обем от 180 с., като съдържа увод, три глави, заключение, 2 приложения, списък с използваната литература и информационни източници. Приложена е също така декларация за достоверност и оригиналност от докторанта.

В логическо отношение изложението е много добре структурирано, като съответства изцяло на изискванията за разработване на дисертационен труд.

Формулирани са точно и ясно обект, предмет, теза, цел задачи и методи на изследването. За решаването на поставените задачи докторантът е използвал широк кръг от методи – исторически, сравнителен, анализ и синтез, наблюдение и моделиране, което е предпоставка за получаване на надеждни резултати и достоверни изводи. Формулираната изследователската теза съответства на актуалността на дисертацията, че учителският труд е недооценен и че при така действащият механизъм за определяне на размера на пенсиите тази недооцененост/подцененост се възпроизвежда и в дохода под формата на пенсии за осигурителен стаж и възраст. От такава позиция може да бъде защитена и полезността на дисертацията – аргументираното предлагане на механизъм за усъвършенстване на механизма за определяне на пенсиите на учителите у нас.

Първа глава насочва вниманието към подробен теоретико-методологичен анализ на основни категории от сферата на икономиката на труда, като социален капитал и неговите детерминанти, така и от сферата на пенсионното осигуряване. Докторантът използва широк кръг от наши и чужди литературни източници, чиито автори са с безспорен принос в анализираната предметна област. Правят много добро впечатление усилията за разглеждане на понятията в дълбочина, като се търси тяхната причинно-следствена обусловеност. Логиката на изложението се базира на връзката между понятията, социален капитал – икономическа активност – личен и обществен просперитет, като е откроята важността на учителския труд във фазата на създаване на социалния капитал и качествата на труда. В последствие теоретичната рамка на изследването се допълва с ролята и мястото на пенсионното осигуряване, обезпечаващо индивидуална и обществена сигурност, като на тази основа по-конкретно за разгледани алтернативите за организация на пенсионирането на учителите, както и националните практики в тази област. В тази част на дисертацията докторантът изяснява работните понятия придвижвайки се от общото към частното, откроявайки особеностите на пенсионното осигуряване на учителите въобще и в частност в рамките на действащия у нас пенсионноосигурителен модел.

Във **втора глава** докторантът е разгледал развитието на пенсионноосигурителната система на нашата страна, като своеобразна среда за съществуване и развитие на пенсионната защита на учителите. Докторантът формулира два основни етапа от еволюцията на пенсионната система на страната ни – до 1999 г. и след това до наш дни. От своя страна първият етап се разделя на три подетапа – до 1950, от 1950 до 1989 г. и от 1990 до 1999 г. Това деление е логично следствие от протичащите в най-новата ни история политически и икономически процеси, респ. изграждане на национално стопанство в независима България, което по същество е пазарно с определено държавно участие, после трансформация към командно-административно и в последствие отново преход към пазарна организация. В самото начало на новото хилядолетие у нас вече действа триколонен пенсионноосигурителен модел, в рамките на който е интегриран механизмът за по-благоприятно пенсиониране на учителите. В тази глава докторантът използва богат емпиричен материал правейки сравнения, относно социалната роля на пенсиите през отделните периоди от развитието на пенсионноосигурителната система на България. Наблюдавани са показатели като брой на отпуснатите пенсии, среден размер на пенсиите, среден размер на пенсиите спрямо жизнения минимум, среден размер на пенсиите спрямо средната месечна работна заплата и др. (с.с. 69 - 92).

В **трета глава** са представени мотивирано някои количествени оценки на труда на учителите от гледна точка на техния принос към личното и обществено

благосъстояние. В тази връзка са приведени някои количествени данни от образователната система на страната, като брой на записаните за обучение по видове учебни заведения – публични и частни за периода 2010 – 2015 г., както и брой на учебните заведения по видове. Разгледани са и качествените характеристики на труда на учителите, като е установено, че нараства дялът на учителите със завършено висше образование със степен бакалавър и магистър (с. 133). На тази основа докторантът формулира ясно икономическите ефекти от труда на учителите, като се позовава на данни от националната статистика за трудовите възнаграждения. В тази връзка са открити и приведени, като аргументи, няколко тенденции на пазара на труда – намаление на средната заплата на лицата със начално и по-ниско образование, спрямо средната заплата за страната, които сочат и нарастване на размера на средната заплата на лицата с висше образование, спрямо средната заплата за страната. Като последната тенденция обхваща и степента „доктор“. Този факт очертава безспорно положителните външни ефекти от учителския труд върху личното и обществено благосъстояние. В подкрепа на изследователската теза са и приведените данни, относно нивата на заплащане в първите три икономически дейности с най-голям дял на заетите с висше и средно образование (с. 139).

В заключителната част на дисертацията докторантът очертава **потенциалните възможности за развитие на пенсионното осигуряване на учителите в условията на многоколонния осигурителен модел**. Като се изхожда от направения теоритико-методологичен анализ и приведените емпирични данни за положителните ефекти на учителския труд върху личното и обществено благосъстояние, докторантът извежда коефициент за отчитане на недооценените в текущия доход от заплати, респ. пенсии, ефекти (с. 155). Въпросният коефициент интегрира по мултипликативен начин влиянието на четири променливи – средна работна по икономически дейности, средна заплата за страната, дял на заетите с висше и средно образование и дял на създадената брутна добавена стойност спрямо общите за националната стопанство. С използване на коефициента, отразяващ приноса на учителите, докторантът определя хипотетичните – размер на средната пенсия и общите разходи за пенсии на учителите при два сценария за стойности на коефициента – по данни за 2015 г. и по усреднени данни за периода 2011 – 2015 г. В тази връзка е формулиран извода, че “... генерираният допълнителен разход е пренебрежимо малък и представлява, съответно, 0,06% и 0,09% от общия разход за пенсии за осигурителен стаж и възраст ...“(с. 160).

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

1. Преценка за актуалността на дисертационния труд.

Дисертационният труд разглежда несъмнено актуални проблеми на пенсионната защита на учителския труд. Причината за актуалността може да бъде аргументирана от гледна точка на постигането на по-голяма разпределителна ефективност в осигуряваните съвкупности, в случая тази на учителското съсловие, чрез въвеждане на определен компенсаторен механизъм, за реализиране на повече еквивалентност между приноса в БНП на учителите и получаваните от тях доходи.

2. Език, обем и инструментариум, използвани в дисертационния труд.

Изложението е на висок научен стил, като съответстват напълно на езика и на използваните инструменти за анализ на пенсионноосигурителните отношения при подобен род изследвания.

3. Качества на автореферата.

Представеният автореферат отразява пълно и точно съдържанието, главните резултати, изводи и приноси от дисертацията.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Предложеният за защита дисертационен труд предлага нови научни идеи за нашата практика. Такива могат да бъдат видени в предложенията за въвеждане на, т.нар. от автора, „Коефициент, отразяващ приноса на учителите за постигане на цялостно социално-икономическо развитие и личен и обществен просперитет - Кпуч“. Използването на този индикатор при стойности над единица компенсират частично доходите на тази група от обществото.

IV. Въпроси към дисертационния труд.

Кой от показателите-аргументи, влизащи в състава на Кпуч, води до най-значими колебания в нивото на средната пенсия на учителите – какви резултати в случая би осигурил един своеобразен „анализ на чувствителността“?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд.

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. Дисертационният труд показва, че докторантът Мартин Емилов Маринов притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (социално дело)“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за дисертационния труд, автореферат, приноси и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Мартин Емилов Маринов

научна специалност „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка (социално дело)“.

Дата:

10.03.2018 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Н. Атанасов/